

Predgovor

Muzikološki inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti ima za svojo posebno dolžnost, da v zbirko *Monumenta artis musicae Sloveniae* uvrsti tudi celotno Gallusovo glasbeno delo v sodobni transkripciji, tako da bo dostopno sodobni izvajalski praksi in bo hkrati historični dokument, ki bo s pomočjo revizijskih poročil na voljo tudi raziskovalcem skladateljevega opusa. Glede na obsežno gradivo, ki je na voljo v tej zvezi, bo le-to izhajalo postopoma in bo poleg izvornih tiskov upoštevalo tudi skladbe, ki doslej še niso bile natisnjene.

Predstavitev tega opusa slovenskemu in mednarodnemu svetu začinjamo z novo zaporedno izdajo posameznih zvezkov in njihovih razdelkov zbirke *Opus musicum*, ki sta jo v času 1899—1919 po izvorniku objavila že E. Bezecny in J. Mantuani v *Denkmäler der Tonkunst in Osterreich*. Tej zbirki je avtor posvetil največ svojega ustvarjanja, veljala pa je motetu, ki je v drugi polovici renesančnega stoletja doživel velik razcvet in visok vzpon. V Gallusovem primeru je ta zvrst pomenila glasbeno upodobitev liturgičnih in bibličnih tekstov.

Svoje prve motete je Gallus zasnoval že v času, ko je komponiral svoje maše, pred letom 1580. O tem pričajo primerki, ki bi jih po Mantuanijevi domnevi smeli datirati že v leto 1575, in pa dejstvo, da je skladatelj v svojih mašah že uporabil tudi teme nekaterih lastnih motetov. To pa potrjuje tudi skladatelj sam, ki je dejal v uvodu za prvi zvezek svojih motetov (1586), da prinaša nekaj, kar je polagoma zbral. »čisto vino, ki se je stiskalo skoraj več kot devet let«. Čeravno si je to stilizacijo sposodil pri Horacu, smemo verjeti, da je z njo povedal svojo resnico. Kaže torej, da lahko datiramo začetek komponiranja njegovih motetov nekje v leto 1576. Največ jih je verjetno napisal, ko je bil vodja škofovske kapele v Olomoucu (1580—1585), nekaj pa še poslej v Pragi, ko je skladal tudi madrigale.

Opus musicum je bil objavljen v štirih zvezkih.

Prvi je izšel leta 1586 v Pragi. Gallus ga je posvetil nadškofu praškemu in škofoma olomouškemu in wrocławskemu, v uvodu pa poudaril zasluge, ki so si jih le-ti pridobili za utrditev in širjenje vere, pa skrb, ki so jo izkazovali glasbi. Za uvodom so cerkvi, bralcu, glasbeniku in avtorju namenjeni verzi. Kdo jih je spesnil, ne vemo, morda Gallus sam. Zanimivi so zlasti verzi bralcu, v katerih je rečeno, da je to delo koncipirano v različni ubranosti glasov in se odlikuje po svoji uporabnosti, je za določene dneve in mesece. Za teksti, ki so po uvodu, je še seznam vseh skladb tega zvezka. Nato sledijo v treh razdelkih moteti, ki se nanašajo na advent, božič, obrezovanje in razglašenje Gospodovo ter na čas od septuagesime skozi post. Skupno so stotrije.

Drugi zvezek je tudi izšel v Pragi leta 1587 in bil posvečen opatom ter drugim cerkvenim možem, zaščitnikom, ki so vredni vsega spoštovanja. Zanj je Gallus v uvodu zapisal, da ga objavlja na pobudo svojih pokroviteljev, omenil pa je tudi težave, ki jih je imel s tiskanjem. Za uvodom so verzi, ki jih je nekdo napisal cerkvi in avtorju. Za seznamom skladb so moteti, ki jih je sedemdeset, zajeti pa so v štirih razdelkih, ki se nanašajo na Kristusovo trpljenje, prinašajo žalostinke preroka Jeremije, govorijo o Kristusovem vstajenju in vnebohodu ter o svetem Duhu.

Tudi tretji zvezek je izšel leta 1587 v Pragi. V uvodu pravi Gallus, da mu je prišel na misel stan konzulov, patricijev, državljanov, resnobnih in preudarnih mož, ko je razmišljal, komu bi posvetil tretji del te zbirke, ki ga je končal z dolgotrajnim in nelahkim naporom. Za uvodom je navodilo za glasbenika, čemur sledijo cerkvi naslovljeni verzi in seznam skladb. Ta zvezek obsega sedeminpetdeset motetov, izdan pa je bil »Cvm Gratia et Privilegio Sac. Caes. Maiest:«. Ima dva razdelka, od katerih velja prvi sv. Trojici in Rešnjemu telesu, drugi pa posvetitvi templja in času od tretje nedelje po binškoštih do adventa.

Četrty zvezek vsebuje sto štiriinštirideset motetov, izšel pa je leta 1590, ravno tako v Pragi. Uvod je bil namenjen zabrdoviškemu opatu Ambroziju Teleczenusu, na naslovnem listu pa je še ista navedba kot v tretjem zvezku, namreč o »naklonjenosti in posebnem odobrenju svetega cesarskega veličanstva«, kar pove, da si je skladatelj pridobil varstvo glede izdajanja svojih skladb s strani drugih izdajateljev. Temu zvezku je dodan tudi Gallusov portret, ob čigar strani je tekst, ki pravi, da bo avtor pel Gospodu v svojem življenju, prepeval bo svojemu Bogu, kakor dolgo bo živel. Skladbe tega zadnjega zvezka, ki jih navaja tudi seznam, so bile namenjene Mariji, apostolom, evangelistom, mučencem, spoznavalcem, devicam in svetim ženam. Ob koncu so štirje triumfalni psalmi v čast vsem svetnikom, od katerih sta zadnja dva štiriindvajsetglasna (Cantate Domino canticum novum, Laudate Dominum in sanctis eius).

Zbirka *Opus musicum* obsega 374 oziroma 445 motetov, če upoštevamo, da imajo nekateri dva ali več delov, ki so vsak zase samostojna celota. Umetniško so na visoki ravni, plemenitili bodo tudi današnjega poslušalca in prihodnje rodove.

Dragotin Cvetko